

تأثیر کیفیت حسابداری بر عدم تقارن اطلاعاتی

رضوان حجازی^{۱*}، بتول زارعی^۲، فرهاد حاتمی^۳

چکیده

انتظار می‌رود که کیفیت حسابداری، عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش دهد لیکن دارای سنجه‌ها و اثرات متفاوت است. به منظور بهبود فرآیند تصمیم‌گیری، پژوهش حاضر از میان این سنجه‌ها تأثیر اندازه مؤسسه حسابداری، دوره گردش و طول دوره تصدی حسابرسان را به عنوان معیارهای کیفیت حسابداری بر هزینه نمایندگی به عنوان معیار عدم تقارن اطلاعاتی در شرکت‌های بورسی ارزیابی می‌نماید. در این راستا از ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۳، تعداد ۸۸۸ شرکت به روش حذف سیستماتیک به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از رگرسیون چندمتغیره و با در نظر گرفتن تعدادی متغیر کنترلی اثرگذار بر عدم تقارن اطلاعاتی استفاده شده است. بر اساس نتایج پژوهش، تنها چرخش مؤسسه حسابداری رابطه معنی‌داری با عدم تقارن اطلاعاتی دارد. از میان متغیرهای کنترلی نیز رابطه میان اندازه شرکت و نسبت بدهی مثبت و معنی‌دار است. با توجه به نتایج پژوهش به سازمان بورس و اوراق بهادار توصیه می‌شود برای افزایش کیفیت حسابداری و بهبود اطلاعات در دسترس استفاده‌کنندگان، به هزینه‌های نمایندگی توجه ویژه داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: کیفیت حسابداری، عدم تقارن اطلاعاتی، هزینه نمایندگی.

۱. استاد حسابداری، دانشگاه الزهراء، تهران

۲. استادیار حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرک قدس، تهران

۳. کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین‌المللی کیش

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۲/۱۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۵/۳/۸

*نویسنده مسئول: رضوان حجازی

hejazi33@gmail.com

مقدمه

اطلاعات در بورس با ارزش‌ترین دارایی محسوب می‌شود، اطلاعاتی که به طور عادلانه در دسترس عموم قرار گیرد باعث شفاف شدن بازار می‌گردد. در بازارهای مالی اغلب طرفین معامله، اطلاعات کافی درباره وضعیت یکدیگر ندارند (اطلاعات ناقص است) تا بتوانند بر آن اساس، تصمیم‌گیری دقیق انجام دهند، این ناآگاهی در اطلاعات را «اطلاعات نامتقارن» یا عدم تقارن اطلاعاتی می‌نامند. در سیستم مالی، نداشتن اطلاعات پیش از معامله و پس از آن نیز مشکل‌ساز است و مسأله‌ای که پیش از دادوستد به دلیل عدم تقارن اطلاعاتی رخ می‌دهد «انتخاب نادرست» است که خطراتی را در پی داشته و همچنین مشکلی که پس از دادوستد در اثر نامتقارن بودن اطلاعات ایجاد می‌شود، «خطر اخلاقی» است. اطلاعات نامتقارن ریسک سرمایه‌گذاری را افزایش داده و باعث می‌شود سرمایه‌گذاران در معرض گزینش نامناسب و خطر اخلاقی قرار گیرند. اطلاعاتی که بر وضعیت بازار سهام تأثیرگذار هستند، به طور مستقیم یا غیرمستقیم با مسائل شرکت‌ها مرتبطند، ریشه درونی داشته که اگر افشاء شوند، وضعیت بازار سرمایه تغییر کرده و به سمت توزیع عادلانه اطلاعات حرکت نمی‌کنند و باعث تصمیم‌گیری اشتباه اشخاص سرمایه‌گذار (سرمایه‌گذاری اخلاقی) می‌شوند. از این رو در اکثر بورس‌های جهان دادوستد بر مبنای این اطلاعات منع شده و جهت شفاف کردن اطلاعات، اقداماتی صورت گرفته که می‌تواند زمینه‌ساز توزیع عادلانه اطلاعات بازار سرمایه در سطح جامعه، علی‌الخصوص فعالان بورس و سهامداران باشد (هاتن و استوکن، ۲۰۰۹).

در تئوری حسابداری مسئله نامتقارن بودن اطلاعات اهمیت دارد زیرا بازارهای اوراق بهادار دستخوش تهدیدهای ناشی از مسئله عدم تقارن اطلاعاتی قرار می‌گیرند و این به دلیل وجود اطلاعات درون سازمانی است. حتی اگر قیمت به طور کامل تمام اطلاعات موجود در بازار را به همگان منعکس کند، باز هم این احتمال وجود دارد افراد درون سازمان نسبت به افراد خارج از سازمان دارای اطلاعات بیش‌تری باشند که می‌توانند از این مزیت اطلاعاتی استفاده کنند و به منافع بیش‌تری دست یابند (مرادزاده فر و همکاران، ۱۳۸۹). یکی از مهم‌ترین عوامل در تصمیم‌گیری صحیح، داشتن اطلاعات مناسب و مرتبط با موضوع تصمیم است که اگر به درستی فراهم و پردازش نشود، اثرات منفی را برای فرد تصمیم‌گیرنده در پی خواهد داشت. از سوی دیگر، چگونگی دستیابی به اطلاعات نیز حائز اهمیت است؛ در صورتی که اطلاعات مورد نیاز به صورتی نامتقارن، در بین افراد توزیع شود، می‌تواند نتایج متفاوتی را نسبت به موضوع واحد، سبب شود (مشایخ و شاهرخی، ۱۳۸۶).

علاوه بر این، کیفیت حسابرسی در بازار سرمایه از عوامل اصلی فرآیند تصمیم‌گیری و بهبود اعتبار صورت‌های مالی می‌باشد (دای، ۱۹۹۳). همچنین انتظار می‌رود که حسابرسان با کیفیت حسابرسی بالا نقش اطلاعاتی مهمی را ایفا می‌کنند که می‌تواند عدم تقارن اطلاعاتی میان تهیه‌کنندگان و استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی را کاهش دهد.

پژوهش پیش روی سعی دارد تا به بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بپردازد، در این راستا مسئله اصلی تحقیق را می‌توان به صورت ذیل اعلام نمود: آیا کیفیت حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیرگذار است؟

در ادامه، ساختار مقاله به شرح ذیل است: ابتدا بخش اول مروری بر مبانی نظری پژوهش دارد. در بخش دوم به پیشینه پژوهش پرداخته شده است. در بخش سوم فرضیه‌های پژوهش مطرح می‌گردند. بخش چهارم به روش‌شناسی پژوهش اختصاص دارد. در بخش پنجم یافته‌های پژوهش تبیین می‌گردد. در بخش ششم نتیجه‌گیری، پیشنهادات و محدودیت‌های تحقیق بیان شده است. در پایان فهرستی از منابع و مآخذ پژوهش ارائه گردیده است.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

همانطور که اشاره شد، عدم تقارن اطلاعاتی زمانی به وجود می‌آید که میان سطح اطلاعات افراد داخل و خارج سازمان تفاوت وجود داشته باشد، این بدین معنی است که تصمیمات اقتصادی افراد خارج از سازمان ممکن است بر مبنای اطلاعات نامطمئن (دانش قبلی) باشد، که احتمال ریسک اطلاعاتی را افزایش می‌دهد و در نتیجه زیان‌های قابل ملاحظه‌ای را به وجود می‌آورد. به مرور زمان با گسترش و پیچیده‌تر شدن شرکت‌ها، این تفاوت اطلاعاتی خصوصاً در زمینه صورت‌های مالی که مورد استفاده تهیه‌کنندگان و استفاده‌کنندگان می‌باشد، نیاز به حسابرسی مستقل را به وجود می‌آورد.

علاوه بر این، کیفیت حسابرسی در بازار سرمایه همیشه در کانون توجه بوده است؛ و همچنان از عوامل اصلی فرآیند تصمیم‌گیری و بهبود اعتبار صورت‌های مالی می‌باشد (دای، ۱۹۹۳). همچنین انتظار می‌رود که حسابرسان با کیفیت حسابرسی بالا نقش اطلاعاتی مهمی را ایفا می‌کنند که می‌تواند عدم تقارن اطلاعاتی میان تهیه‌کنندگان و استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی را کاهش دهد. بنابراین، افزایش در کیفیت حسابرسی باعث افزایش اعتبار صورت‌های مالی می‌شود، و استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی تأیید شده با ریسک اطلاعاتی کم‌تری مواجه می‌شوند.

در نتیجه، محرک تقاضا برای حسابرسی مستقل، کاهش تضاد منافع و تبعات ناشی از عدم تقارن اطلاعاتی می‌باشد (جنسن و مک‌لینگ، ۱۹۷۶؛ واتس و زیمرمن، ۱۹۹۰؛ پیتمن و فورتین ۲۰۰۴). افزایش اعتبار اطلاعات مالی از طریق حسابرسان با کیفیت، انتظار می‌رود که به فعالان بازار در تشخیص میان تصمیمات سرمایه‌گذاری درست و غلط کمک نماید، همچنین سرمایه‌گذاران بتوانند ارزش شرکت را با دقت بیشتری ارزیابی نمایند، و در نهایت ریسک اطلاعاتی و مشکل انتخاب نادرست را کاهش دهد (آلموتاری، ۲۰۰۶؛ برون و هلیگست، ۲۰۰۷). تحقیقات مختلف داخلی و خارجی از جنبه‌های دیگری به موضوع کیفیت حسابرسی و عدم تقارن اطلاعاتی پرداخته‌اند که در ادامه به مهمترین آنها اشاره خواهد شد.

چن و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهشی بر روی ۱۳۷ شرکت طی دوره‌ی زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۱ تحت عنوان "کیفیت حسابرسی و عدم تقارن اطلاعاتی برای شرکت‌های درگیر در عرضه‌ی عمومی سهام ۳ تایوان" با انتخاب ۴ شرکت بزرگ حسابرسی به عنوان حسابرسان با کیفیت و مقایسه‌ی سود در شرکت‌های حسابرسی شده توسط این ۴ شرکت با سود در سایر شرکت‌هایی که توسط غیر این ۴ شرکت حسابرسی شده‌اند، به بررسی ارتباط کیفیت حسابرسی و عدم تقارن اطلاعاتی در مراحل قبل و بعد از عرضه‌ی عمومی سهام پرداختند و به این نتیجه رسیدند که کیفیت حسابرسی تأثیر معکوسی بر عدم تقارن اطلاعاتی دارد.

حکیم و عمری (۲۰۱۰) به بررسی رابطه‌ی کیفیت حسابرسان مستقل، عدم تقارن اطلاعاتی و اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام پرداختند. معیار کیفیت حسابرسان مستقل در پژوهش آن‌ها حسابرسان چهار شرکت بزرگ، تخصص صنعتی حسابرسان و دوره‌ی تصدی حسابرسان است. همچنین آن‌ها دریافتند اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام با حسابرسان ۴ شرکت بزرگ و تخصص صنعتی حسابرسان رابطه‌ی منفی و با دوره‌ی تصدی حسابرسان رابطه‌ی مثبت دارد.

آلماتیری و همکاران (۲۰۰۹) به بررسی رابطه‌ی دوره‌ی تصدی و تخصص صنعتی حسابرسان با عدم تقارن اطلاعاتی پرداختند. آن‌ها دریافتند، عدم تقارن اطلاعاتی ارتباط منفی با دوره‌ی تصدی و تخصص صنعتی حسابرسان دارد.

ملکیان و همکاران (۱۳۹۰) به بررسی ارتباط بین اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام و کیفیت حسابرسی مستقل در بازار سرمایه ایران پرداختند. یافته‌های پژوهش بیانگر این مسئله است که بین مؤسسات بزرگ حسابرسی و اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام رابطه‌ی معنادار وجود ندارد؛ اما بین تعداد سال‌های متوالی حسابرسی و اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام، رابطه‌ی منفی و معنادار وجود دارد.

در ادامه تحقیقات فوق‌الذکر، به منظور ارزیابی کمی ارتباط میان کیفیت حسابرسی و عدم تقارن اطلاعاتی، در تحقیق حاضر برای ارزیابی کیفیت حسابرسی از سنج‌های دوره تصدی‌گری حسابرس، اندازه مؤسسه حسابرسی و دوره چرخش حسابرس و برای عدم تقارن اطلاعاتی از هزینه نمایندگی استفاده شده است.

فرضیه‌های پژوهش

با توجه به مباحث مطرح در بخش مبانی نظری و پیشینه پژوهش، سه فرضیه به شرح ذیل تدوین گردیده است:

- فرضیه اول: دوره تصدی‌گری حسابرس بر عدم تقارن اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.
- فرضیه دوم: اندازه مؤسسه حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.
- فرضیه سوم: دوره چرخش حسابرس بر عدم تقارن اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.

مدل پژوهشی

در این پژوهش، کیفیت حسابرسی متغیر مستقل و عدم تقارن اطلاعاتی، متغیر وابسته است. همچنین تمرکز مالکیت و درصد اعضای غیرموظف هیأت مدیره و اندازه شرکت و نسبت بدهی به عنوان متغیرهای کنترلی در نظر گرفته شده است. در راستای بررسی روابط میان متغیرها و آزمون فرضیات، چهار مدل رگرسیون تدوین گردیدند.

رابطه (۱)

$$AI_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 TURN_{i,t} + \beta_2 OC_{i,t} + \beta_3 OUTD_{i,t} + \beta_4 size_{i,t} + \beta_5 DEBET_{i,t} + \varepsilon$$

رابطه (۲)

$$AI_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ASIZE_{i,t} + \beta_2 OC_{i,t} + \beta_3 OUTD_{i,t} + \beta_4 size_{i,t} + \beta_5 DEBET_{i,t} + \varepsilon$$

رابطه (۳)

$$AI_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 TEN_{i,t} + \beta_2 OC_{i,t} + \beta_3 OUTD_{i,t} + \beta_4 size_{i,t} + \beta_5 DEBET_{i,t} + \varepsilon$$

$$AI_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 TURN_{i,t} + \beta_2 ASIZE_{i,t} + \beta_3 TEN_{i,t} + \beta_4 OC_{i,t} + \beta_5 OUTD_{i,t} + \beta_6 size_{i,t} + \beta_7 DEBET_{i,t} + \varepsilon \quad \text{رابطه (۴)}$$

که در آن‌ها:

$AI_{i,t}$ = عدم تقارن اطلاعاتی . $ASIZE_{i,t}$ = اندازه مؤسسه حسابرسی، $TEN_{i,t}$ = دوره تصدی‌گری حسابرسی، $TURN_{i,t}$ = دوره چرخش حسابرسی، $OC_{i,t}$ = تمرکز مالکیت، $OUTD_{i,t}$ = اعضای غیرموظف هیأت مدیره، $size_{i,t}$ = اندازه شرکت در پایان سال مالی، $DEBET_{i,t}$ = نسبت بدهی

متغیر مستقل، کیفیت حسابرسی است. دی‌آنجلو (۱۹۸۱) کیفیت حسابرسی را به صورت احتمال کشف و گزارش اشتباه‌های با اهمیت در صورت‌های مالی تعریف می‌کند. او به لحاظ نظری ارتباط بین کیفیت حسابرسی و اندازه مؤسسه حسابرسی را مطرح کرد و معتقد بود مؤسسه‌های بزرگ شرکت‌های بیش‌تری را حسابرسی می‌کنند و کل حق‌الزحمه آن‌ها بین شرکت‌های صاحب کار تفکیک می‌شود و به صاحب‌کاران وابستگی ندارند. مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ استقلال بیش‌تری دارند، بنابراین با کیفیت بیش‌تری به حسابرسی می‌پردازند. دیویدسون و نتو (۱۹۹۳) نیز معتقد است مدیران انگیزه‌های زیادی برای دستکاری سود دارند تا بتوانند به پیش‌بینی‌های تحلیلگران مالی تحقق ببخشند. بنابراین، اگر حسابرسی مؤسسه‌های بزرگ کیفیت بیش‌تری داشته باشند، باید انتظار داشت خطاهای پیش‌بینی تحلیل‌گران در شرکت‌هایی که توسط مؤسسه‌های کوچک‌تر رسیدگی شدند، بیش‌تر باشد. دیویدسون در تحقیق خود این موضوع را تأیید می‌کند. دای (۱۹۹۳) و لینوکس (۱۹۹۹) نیز در تحقیق‌های خود به همین نتیجه رسیدند. متغیرهای مستقل تحقیق حاضر، به کیفیت حسابرسی مربوط می‌شود لذا در این تحقیق مانند تحقیقات پیشین از معیارهای زیر برای سنجش کیفیت حسابرسی استفاده شده است:

۱- **اندازه مؤسسه حسابرسی:** یک متغیر مجازی صفر و یک بوده که اگر حسابرسی شرکت، سازمان حسابرسی و مؤسسه مفید راهبر باشد برابر با ۱ و در غیر این صورت، برابر با صفر است.

۲- **دوره گردش حسابرسی:** دوره گردش حسابرسی اشاره به این دارد که حسابرسی مستقل یک واحد انتفاعی در دوره زمانی حداکثر ۴ سال تعویض گردد و از بین سایر مؤسسات واجد شرایط به عنوان حسابرسی جدید انتخاب گردد. به علت عدم وجود الزام قانونی برای گردش حسابرسی؛ دوره‌های زمانی چرخش حسابرسی یکسان نمی‌باشد. لذا در این تحقیق دوره‌های زمانی حداکثر ۴ ساله (دوره زمانی مصوب در دستورالعمل بورس اوراق بهادار تهران) به عنوان معیار چرخش در نظر گرفته شده است. به عبارت

دیگر، در تحقیق حاضر از اطلاعات شرکت‌هایی استفاده شد که در دوره‌های زمانی ۲، ۳ و یا ۴ سال یکبار حسابرس خود را مورد تعویض قرار داده‌اند.

۳- **طول دوره تصدی حسابرس:** طول دوره تصدی حسابرس برابر است با تعداد سال‌های متوالی که یک مؤسسه حسابرسی، مسئولیت حسابرسی شرکت صاحبکار را بر عهده داشته است.

متغیر وابسته، عدم تقارن اطلاعاتی است. در این پژوهش جهت محاسبه عدم تقارن اطلاعاتی؛ به محاسبه هزینه نمایندگی می‌پردازیم هزینه نمایندگی از نسبت هزینه‌های عملیاتی به فروش سالانه بر اساس تحقیق تقوی و دیگران (۱۳۸۹) به دست می‌آید. متغیرهای کنترلی عبارتند از:

۱- **تمرکز مالکیت:** منظور از تمرکز مالکیت این است که عمده سهام شرکت در اختیار افراد محدودی است که مالکیت متمرکز گویند. در صورتی که تعداد مالکان زیاد و درصد مالکیت پایین باشد عدم تمرکز می‌گویند. دمستر و لن (۱۹۸۵) که صاحب‌نظران مباحث مربوط به ساختار مالکیت می‌باشند، شاخص برای محاسبه میزان تمرکز مالکیت معرفی شده است. در پژوهش‌های گذشته، تمرکز مالکیت بر اساس میانگین درصد سهام شناور آزاد شرکت‌های نمونه در هر سال محاسبه می‌شود (داهکویست و همکاران ۲۰۰۳، کاشانی‌پور و رضایی (۱۳۹۰)). در این پژوهش به پیروی از پژوهش صفرزاده (۱۳۹۲) در صورتی که درصد سهام شناور آزاد شرکت از میانگین در هر سال کل شرکت‌های نمونه بیش‌تر باشد، به آن شرکت عدد صفر و در غیر این صورت به آن شرکت عدد یک اختصاص می‌یابد.

۲- **درصد اعضای مستقل هیأت مدیره:** عضو غیرموظف هیأت مدیره، عضوی پاره‌وقت هیأت‌مدیره است که فاقد مسئولیت اجرایی در شرکت می‌باشند (حساس‌یگانه و آذین‌فر، ۱۳۸۹). درصد اعضای مستقل هیأت مدیره از تقسیم اعضای غیرموظف به کل اعضا ضربدر ۱۰۰ محاسبه می‌شود.

۳- **اندازه شرکت:** برابر است با لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌های شرکت در پایان سال مالی t

۴- **نسبت بدهی:** نسبت بدهی از طریق تقسیم مجموع بدهی‌ها، به مجموع دارایی‌ها، محاسبه می‌شود.

انتخاب حجم نمونه و آمار توصیفی

جامعه آماری تحقیق شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. در تحقیق حاضر از روش نمونه‌برداری حذف سیستماتیک استفاده گردیده است که از جامعه آماری مورد نظر، شرکت‌های نمونه با توجه به شرایط و محدودیت‌های زیر انتخاب گردیده است:

- ۱- برای انتخاب نمونه همگن، شرکت‌ها باید قبل از سال ۱۳۸۶ در بورس تهران پذیرفته شده باشند و از ابتدای ۱۳۸۶ سهام آن‌ها در بورس مورد معامله قرار گرفته باشد.
- ۲- به منظور انتخاب شرکت‌های فعال، معاملات این شرکت‌ها در طول سال‌های ۱۳۸۶ الی ۱۳۹۳ در بورس دچار وقفه نشده باشد.
- ۳- به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، دوره مالی شرکت‌ها منتهی به اسفند باشد.
- ۴- بین سال‌های ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۳ تغییر فعالیت یا تغییر سال مالی نداشته باشند.
- ۵- دستیابی به اطلاعات مورد نیاز شرکت‌ها، مقدور باشد.

با توجه به اعمال شرط‌های بالا، نمونه‌گیری مورد نظر صورت گرفته و از بین کلیه شرکت‌های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران در دوره ۸ ساله از ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۳، تعداد ۱۱۱ شرکت با استفاده از روش حذف سیستماتیک به عنوان نمونه مورد آزمایش انتخاب گردیدند.

نتایج شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش برای نمونه نهایی شامل ۸۸۸ سال - شرکت مشاهده در جدول ۱ نشان داده شده است. متغیر عدم تقارن اطلاعاتی با میانگین $0/۸۲$ و انحراف معیار $0/۳۰۶$ دارای چولگی و کشیدگی مثبت است. ۲۸ درصد نمونه پژوهش دارای چرخش حسابرس بوده‌اند، حدود ۲۳ درصد نمونه پژوهش توسط مؤسسات سازمان حسابرسی و مفید راهبر حسابرسی شده‌اند. دوره تصدی حسابرس دارای میانگین $۲/۲۳$ سال است و بیش‌ترین میزان آن به ۷ سال رسیده است. به طور میانگین ۶۰ درصد اعضای هیأت مدیره از مدیران غیرموظف تشکیل شده است که بیش‌ترین آن ۸۵ درصد بوده است. حدود ۵۶ درصد نمونه دارای مالکیت متمرکز بوده‌اند، نسبت بدهی ۶۷ درصد است، اندازه شرکت‌ها طی دوره پژوهش نیز با لگاریتم طبیعی $۱۲/۳۲۳$ است. یکی از مفروضه‌های بنیادی قابل توجه در آزمون‌های پارامتریک، نرمال بودن توزیع متغیرهای مورد مطالعه است. البته نرمال بودن توزیع شرط لازم نیست و اگر حجم نمونه آماری بزرگ باشد و یا توزیع نمونه از چولگی شدید برخوردار نباشد، حتی اگر از توزیع نرمال برخوردار نباشد، همچنان می‌توان از آزمون پارامتریک استفاده کرد. برای آزمون توزیع متغیرهای مورد مطالعه پژوهش از آزمون "جاکو- برا" استفاده شده و بر اساس نتایج آزمون فقط توزیع یکی از متغیرها نرمال مشاهده شده است. نتایج نرمال نبودن توزیع متغیرها با توجه به سطح معنی‌داری محاسبه‌شده کوچک‌تر از $0/۰۵$ به دست آمده است.

جدول ۱ شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی متغیرهای مورد مطالعه پژوهش

مشاهدات	میانگین	میانگین	بیشترین	کمترین	انحراف معیار	جوگی	کشیگی
عدم تقارن اطلاعاتی	۰/۸۲۹	۰/۸۳۰	۲/۵۵۸	-۰/۰۱۷	۰/۳۰۶	۰/۲۲۲	۵/۸۵۰
دوره چرخش حسابرس	۰/۲۸۳	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۵۱	۰/۹۶۵	۱/۹۳۲
اندازه مؤسسه حسابرسی	۰/۳۳۲	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۲۲	۱/۲۷۰	۲/۶۱۳
دوره تصدی‌گری حسابرس	۲/۲۳۳	۲/۰۰۰	۸/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۴۸۳	۱/۴۹۷	۵/۱۰۵
اعضای غیرموظف هیأت مدیره	۰/۶۰۶	۰/۶۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۱۸۹	-۰/۷۸۸	۳/۵۹۸
تمرکز مالکیت	۰/۵۶۱	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۹۷	-۰/۲۴۵	۱/۰۶۰
نسبت بدهی	۰/۶۶۸	۰/۶۶۹	۲/۰۷۸	۰/۰۰۲	۰/۲۵۰	۰/۹۰۸	۶/۶۹۵
اندازه شرکت	۱۲/۳۲۳	۱۲/۸۱۵	۱۸/۵۲۳	۴/۴۱۲	۲/۶۳۲	-۱/۲۲۴	۴/۴۲۵

منبع: یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش

این بخش به تجزیه و تحلیل داده‌ها اختصاص دارد که در آن با استفاده از آمار استنباطی به تجزیه و تحلیل داده‌ها و شواهد گردآوری شده پرداخته شده است. در تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از بسته نرم‌افزارهای آماری مختلف از جمله "اس.پی.اس.اس"، "اکسل استات" و "ایویوز" استفاده شده است.

در این پژوهش، چند مدل تئوریک مطرح شده است که در چهار مدل تأثیر متغیرهای کیفیت حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی با استفاده از مدل تحلیل رگرسیون ترکیبی مورد بررسی قرار گرفته است. برای انجام این بررسی‌ها ابتدا تعدادی از آزمون مقدماتی انجام گرفته است. سپس هر یک از فرضیات به طور جداگانه مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. در ادامه نتایج فرعی تحقیق و آزمون تکمیلی ارائه شده است.

آزمون‌های مقدماتی

آزمون‌های تشخیصی مدل و انتخاب الگوی مناسب

برای استفاده از تحلیل رگرسیون با سری‌های ترکیبی نیاز به انجام یک سری از آزمون‌های مقدماتی است. برای تصمیم‌گیری در استفاده از مدل‌های پولد یا پانل از آزمون لیمر و برای استفاده از اثرات ثابت یا تصادفی از آزمون هاسمن استفاده شده است. آزمون لیمر مدل نشان داده است که ضرایب مقاطع در هر چهار مدل مورد بررسی تفاوت معناداری دارند که از کاربرد مدل پانل و نتایج آزمون هاسمن از کاربرد اثرات تصادفی پشتیبانی کرده است. نتایج بررسی‌های مرتبط با انتخاب مدل مناسب جهت بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: نتایج آزمون مدل‌های مقدماتی برای کاربرد مدل پولد یا پانل

نتیجه	آزمون هاسمن		آزمون چاو		آماره فیشر	سطح خطا
	مربع کا	سطح خطا	مربع کا	سطح خطا		
اثرات تصادفی	مدل پانل	۰/۶۴۳۳	۳/۳۶۹۱۳۵	۰/۰۲۲۲	۱/۳۱۱۸۲۷	فرضیه اول
اثرات تصادفی	مدل پانل	۰/۵۱۷۵	۴/۲۲۵۲۰۹	۱/۳۰۴۵۹۸	۱/۳۰۴۵۹۸	فرضیه دوم
اثرات تصادفی	مدل پانل	۰/۲۹۱۰	۶/۱۵۹۵۲۵	۰/۰۰۶	۱/۳۸۵۲۸۸	فرضیه سوم
اثرات تصادفی	مدل پانل	۰/۲۱۳۹	۹/۵۷۵۴۲۴	۰/۰۰۹۴	۱/۴۱۴۲۹۳	مدل چهارم

منبع: یافته‌های پژوهش

بررسی فرضیه‌های تحقیق

بررسی تأثیر متغیرهای کیفیت حسابرسی (دوره تصدی حسابرسی) بر عدم تقارن اطلاعاتی

در مدل اول تأثیر متغیر دوره تصدی حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی در حضور متغیرهای تمرکز مالکیت، نسبت اعضای غیرموظف هیأت مدیره و اندازه شرکت بررسی شده است در این مدل با استناد به نتایج آزمون لیمر و هاسمن، مدل پانل (با اثرات تصادفی) برازش شده است. آماره دوربین واتسن مدل در دامنه مجاز بین $1/50$ تا $2/50$ واقع شده است. آماره فیشر مدل از مقدار لازم برخوردار بوده و وجود رابطه خطی بین حداقل یکی از متغیرهای توضیحی با متغیر وابسته پشتیبانی کرده است.

قدرمطلق آماره t محاسبه شده برای متغیر دوره تصدی حسابرسی کوچکتر از مقدار بحرانی $1/96$ و سطح معناداری محاسبه آنها بزرگتر از $0/05$ مشاهده شده است بنابراین تأثیر این متغیر بر عدم تقارن اطلاعاتی سهام حداقل در سطح 95% اطمینان حمایت نشده است. در نتیجه بر خلاف انتظار، دوره تصدی گری حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی تأثیرگذار نیست و فرضیه اول تحقیق در سطح خطای 5 درصد رد می‌گردد. نتایج این مدل مفهومی مورد بررسی در جدول ۳ نمایش داده شده است.

جدول ۳ نتایج تحلیل رگرسیون دوره تصدی حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی

متغیر وابسته: عدم تقارن اطلاعاتی، تعداد دوره: ۸، تعداد مقطع: ۱۱، تعداد میزان شده: ۸۸				
نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معنی داری
مقدار ثابت	$-0/307327$	$-0/065173$	$4/715672$	$0/000$
دوره تصدی گری حسابرسی	$-0/005265$	$-0/006779$	$-0/776679$	$0/4376$
تمرکز مالکیت	$-0/025934$	$-0/054919$	$-0/472215$	$0/6369$
اعضای غیرموظف هیأت مدیره	$-0/02351$	$-0/021176$	$-1/11023$	$0/2672$
نسبت بدهی	$-0/21002$	$-0/041627$	$5/043684$	$0/000$
اندازه شرکت	$-0/029739$	$-0/003794$	$7/838158$	$0/000$
ضریب تشخیص	$-0/108153$	میانگین متغیر وابسته		$0/715625$
ضریب تشخیص اصلاح شده	$-0/103097$	انحراف متغیر وابسته		$0/299448$
انحراف معیار رگرسیون	$0/2839$	آماره دوربین - واتسن		$1/614671$
آماره فیشر	$21/39183$	احتمال آماره فیشر		$0/000$

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به رد فرضیه اول تحقیق، دوره تصدی‌گری حسابرس بر عدم تقارن اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تأثیر ندارد. لیکن در تحقیق ملکیان و همکاران (۱۳۹۰) و آلماتی‌ری و همکاران (۲۰۰۹) نتایج بررسی عدم تقارن اطلاعاتی و تعداد سال‌های متوالی حسابرسی بیانگر رابطه منفی و معنی‌دار و در تحقیق حکیم و عمری (۲۰۱۰) بیانگر رابطه مثبت و معنی‌دار بین این دو متغیر است.

بررسی تأثیر متغیرهای کیفیت حسابرسی (اندازه حسابرسی) بر عدم تقارن اطلاعاتی

در مدل دوم تأثیر متغیر اندازه حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی در حضور متغیرهای تمرکز مالکیت، نسبت اعضای غیرموظف هیأت مدیره و اندازه شرکت بررسی شده است در این مدل با استناد به نتایج آزمون لیمر و هاسمن، مدل پانل (با اثرات تصادفی) برازش شده است. آماره دوربین واتسن مدل در دامنه مجاز بین ۱/۵۰ تا ۲/۵۰ واقع شده است. آماره فیشر مدل از مقدار لازم برخوردار بوده و وجود رابطه خطی بین حداقل یکی از متغیرهای توضیحی با متغیر وابسته پشتیبانی کرده است.

قدر مطلق آماره t محاسبه شده برای متغیر اندازه حسابرس بزرگ‌تر از مقدار بحرانی ۱/۹۶ و سطح معناداری محاسبه آن‌ها بزرگ‌تر از ۰/۰۵ مشاهده شده است که شواهد موجود از عدم تأثیر این متغیر بر عدم تقارن اطلاعاتی حداقل در سطح ۹۵٪ اطمینان حمایت کرده است. در نتیجه بر خلاف انتظار، اندازه مؤسسه حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی تأثیر ندارد و فرضیه دوم تحقیق در سطح خطای ۵ درصد رد می‌گردد. نتایج این مدل مفهومی مورد بررسی در جدول ۴ نمایش داده شده است.

مهم‌ترین تحقیقات انجام شده در رویکرد عرضه کیفیت حسابرسی، مطالعه تأثیر اندازه مؤسسات حسابرسی بر کیفیت حسابرسی است. به طور مثال دی‌آنجلو (۱۹۸۱) بیان می‌دارد که مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ‌تر، انگیزه قوی‌تری برای ارائه حسابرسی با کیفیت بالاتر دارند. زیرا مؤسسه‌های بزرگ‌تر علاقه‌مند هستند که شهرت بهتری در بازار به دست آورند و از آنجایی که تعداد مشتریان آن‌ها زیاد است نگران از دست دادن مشتری نیستند. تصور بر این است که چنین مؤسساتی به دلیل دسترسی به منابع و امکانات بیشتر برای آموزش حسابرسان خود و انجام آزمون‌های مختلف، خدمات حسابرسی را با کیفیت بالاتری ارائه می‌کنند. نتایج تحقیق حساس‌یگانه و آدین‌فر (۱۳۸۹) در بررسی اندازه مؤسسه حسابرسی و کیفیت آن، مبین رابطه معنادار و معکوس کیفیت حسابرسی و اندازه حسابرسی (مؤسسه حسابرسی) بوده است. حکیم و عمری (۲۰۱۰) نیز، وجود تأثیر منفی اندازه مؤسسه حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی را تأیید

نمودند. لیکن ملکیان و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی مشابه حکیم و عمری (۲۰۰۹) در ایران، به شواهدی مبنی بر وجود این رابطه دست نیافتند.

جدول ۴: نتایج تحلیل رگرسیون اندازه مؤسسه حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی

متغیر وابسته: عدم تقارن اطلاعاتی، تعداد دوره: ۸، تعداد مقطع: ۱۱، تعداد میزان شده: ۸۸				
نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معنی داری
مقدار ثابت	۰/۳۱۵۸۷	۰/۰۶۴۰۶۵	۴/۹۳۰۴۷۳	۰/۰۰۰
اندازه مؤسسه حسابرسی	-۰/۰۱۶۸۹	۰/۰۲۵۲۷۷	-۰/۶۶۸۰۵	۰/۵۰۴۳
تمرکز مالکیت	۰/۰۲۵۰۵۱	۰/۰۵۴۸۰۱	۰/۴۵۷۱۲۸	۰/۶۴۷۷
اعضای غیرموظف هیأت مدیره	-۰/۰۲۵۸۷	۰/۰۲۰۹۴۵	-۱/۲۳۵۰۴	۰/۲۱۷۱
نسبت بدهی	۰/۲۰۹۵۱۷	۰/۰۴۱۵۹۹	۵/۰۳۶۵۲۳	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۰۳۰۴۹۶	۰/۰۰۳۸۳۱	۷/۹۵۹۷۳۴	۰/۰۰۰
ضریب تشخیص	۰/۱۰۸۱۰۶	میانگین متغیر وابسته		۰/۷۱۹۱۲۳
ضریب تشخیص اصلاح شده	۰/۱۰۳۰۵	انحراف متغیر وابسته		۰/۲۹۹۶۴
انحراف معیار رگرسیون	۰/۷۱۹۱۲۳	آماره دوربین-واتسون		۱/۶۶۹۴۲۱
آماره فیشر	۲۱/۳۸۱۴۱	احتمال آماره فیشر		۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

بررسی تأثیر متغیرهای کیفیت حسابرسی (چرخش حسابرسی) بر عدم تقارن اطلاعاتی

در مدل سوم تأثیر متغیر چرخش حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی در حضور متغیرهای تمرکز مالکیت، نسبت اعضای غیرموظف هیأت مدیره و اندازه شرکت بررسی شده است در این مدل با استناد به نتایج آزمون لیمر و هاسمن، مدل پانل (با اثرات تصادفی) بر دازش شده است. آماره دوربین واتسون مدل در دامنه مجاز بین ۱/۵۰ تا ۲/۵۰ واقع شده است. آماره فیشر مدل از مقدار لازم برخوردار بوده و وجود رابطه خطی بین حداقل یکی از متغیرهای توضیحی با متغیر وابسته پشتیبانی کرده است.

قدرمطلق آماره t محاسبه شده برای متغیر چرخش حسابرسی کوچکتر از مقدار بحرانی ۱/۹۶ و سطح معناداری محاسبه آنها کوچکتر از ۰/۰۵ مشاهده شده است بنابراین تأثیر این متغیر بر عدم تقارن اطلاعاتی سهام حداقل در سطح ۹۵٪ اطمینان حمایت شده است. در نتیجه دوره چرخش حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی تأثیرگذار است و فرضیه سوم تحقیق در سطح خطای ۵ درصد تأیید می‌گردد. نتایج این مدل مفهومی مورد بررسی در جدول ۵ نمایش داده شده است.

جدول ۵ نتایج تحلیل رگرسیون چرخش حسابرس بر عدم تقارن اطلاعاتی

متغیر وابسته: عدم تقارن اطلاعاتی، تعداد دوره: ۸، تعداد مقطع: ۱۱۱ تعداد میزان شده: ۸۸۸				
نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معنی داری
مقدار ثابت	۰/۲۶۷۸۳۶	۰/۰۶۴۲۵۴	۴/۱۶۸۳۸۲	۰/۰۰۰
دوره چرخش حسابرس	۰/۱۰۱۹۱۷	۰/۰۲۱۴۴۱	۴/۷۵۳۲۷۳	۰/۰۰۰
تمرکز مالکیت	۰/۰۰۸۴۱	۰/۰۵۴۵۹۲	۰/۱۵۴۰۴۳	۰/۸۷۷۶
اعضای غیرموظف هیأت مدیره	-۰/۰۳۰۱۸	۰/۰۲۰۸۶۷	-۱/۴۴۶۱	۰/۱۴۸۵
نسبت بدهی	۰/۲۰۴۲۷۵	۰/۰۴۱۲۸۴	۴/۹۴۷۹۹۷	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۰۳۳۰۳۱	۰/۰۰۳۷۷۴	۸/۷۵۳۴۶۵	۰/۰۰۰
ضریب تشخیص	۰/۱۲۹۳۶۵	میانگین متغیر وابسته		۰/۷۰۴۴۸۳
ضریب تشخیص اصلاح شده	۰/۱۲۴۴۳۹	انحراف متغیر وابسته		۰/۲۹۸۸۴۱
انحراف معیار رگرسیون	۰/۲۹۸۸۴۱	آماره دوربین-واتسون		۱/۵۸۸۰۹۷
آماره فیشر	۲۶/۲۱۰۷۳	احتمال آماره فیشر		۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج فرعی تحقیق

در خصوص متغیرهای کنترلی، اثر دو متغیر تمرکز مالکیت و تعداد اعضای غیرموظف هیأت مدیره بر عدم تقارن اطلاعاتی معنادار نبوده است. اما متغیر نسبت بدهی و کنترل اندازه شرکت ارتباط مثبت و معناداری با عدم تقارن اطلاعاتی داشته است که مشخص می‌کنند با افزایش اندازه شرکت، عدم تقارن اطلاعاتی افزایش خواهد یافت. این نتیجه بر خلاف نتیجه تحقیق کارمر و همکاران (۲۰۱۰) است که بیان می‌کنند شرکت‌های بزرگ‌تر از عدم تقارن اطلاعاتی کم‌تری نسبت به شرکت‌های کوچک‌تر برخوردار هستند (مکیان و رئیس، ۱۳۹۳).

آزمون تکمیلی: بررسی تأثیر متغیرهای کیفیت حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی

در مدل نهایی با ورود تمام متغیرهای کیفیت حسابرس به مدل پژوهش، اثر آن‌ها بر عدم تقارن اطلاعاتی در حضور متغیرهای تمرکز مالکیت، نسبت اعضای غیرموظف هیأت مدیره و اندازه شرکت بررسی شده است. آماره دوربین واتسون مدل در دامنه مجاز بین ۱/۵۰ تا ۲/۵۰ واقع شده است. آماره فیشر مدل از مقدار لازم برخوردار بوده و وجود رابطه خطی بین حداقل یکی از متغیرهای توضیحی با متغیر وابسته پشتیبانی کرده است. قدر مطلق آماره t محاسبه شده برای متغیرهای دوره تصدی، اندازه حسابرس و چرخش حسابرس به ترتیب با مقادیر ۳/۸۹ و ۱/۱۸- و

۶/۰۶ نشان دهنده تأثیر مثبت و معنادار دو متغیر دوره تصدی و چرخش حسابرس بر عدم تقارن اطلاعاتی و عدم تأثیر اندازه حسابرس بر متغیر وابسته است. مقدار ضریب تشخیص نشان می‌دهد که حدود ۱۳٪ از تغییرات عدم تقارن اطلاعاتی به وسیله متغیرها تبیین می‌گردد که نسبتهای به سه مدل گذشته میزان بالاتری از روابط بین متغیرهای وابسته و مستقل را تبیین کرده است. نتایج این مدل مفهومی مورد بررسی در جدول ۶ نمایش داده شده است.

جدول ۶: نتایج تحلیل رگرسیون کیفیت حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی

متغیر وابسته: عدم تقارن اطلاعاتی، تعداد دوره: ۸ تعداد مقطع: ۱۱۱ تعداد میزان شده: ۸۸۸				
نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معنی‌داری
مقدار ثابت	۱۹۱۱۲۳/۱	۰/۰۶۶۸۱۳	۲/۸۶۰۵۶۲	۰/۰۰۴۳
دوره چرخش حسابرس	۱۴۹۰۵۶/۰	۰/۰۲۴۵۹۴	۶/۰۶۰۵۹	۰/۰۰۰۰
اندازه مؤسسه حسابرسی	-۰/۰۳۱۰۵	۰/۰۲۶۲۶۴	-۱/۱۸۲۲	۰/۲۳۷۴
دوره تصدی‌گری حسابرس	۰/۰۳۱۱۱۷	۰/۰۰۷۹۸۹	۳/۸۹۴۷۴۶	۰/۰۰۰۱
تمرکز مالکیت	۰/۰۰۳۸۳۹	۰/۰۵۴۳۵۷	-۰/۰۷۰۶۲۸	۰/۹۴۳۷
اعضای غیرموظف هیأت مدیره	-۰/۰۱۹۷۹	۰/۰۲۰۹۵۵	-۰/۹۴۴۴۶	۰/۳۴۵۲
نسبت بدهی	۱۹۵۰۸۴/۰	۰/۰۴۱۱۷۸	۴/۷۳۷۵۸۹	۰/۰۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۰۳۳۳۷۷	۰/۰۰۳۷۹۲	۸/۸۰۲۰۵۲	۰/۰۰۰۰
ضریب تشخیص	۱۴۳۹۲۹/۰	میانگین متغیر وابسته		۰/۶۹۸۰۶۳
ضریب تشخیص اصلاح‌شده	۱۳۷۱۱۹/۰	انحراف متغیر وابسته		۰/۲۹۸۴۹۴
انحراف معیار رگرسیون	۰/۲۷۷۶۰۵	آماره دوربین - واتسون		۱/۷۰۱۵۷۵
آماره فیشر	۲۱/۱۳۶۰۲	احتمال آماره فیشر		۰/۰۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری تحقیق

وجود تضاد منافع بین مدیریت و سهامداران، نیازهای نظارتی را به وجود می‌آورد. پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد تقاضا برای حسابرسی پیش از آن که الزام قانونی مطرح باشد، وجود داشته است. به طور کلی، هدف حسابرسان حفاظت از منافع سهامداران در مقابل تحریفات با اهمیت موجود در صورت‌های مالی است. از طرفی دیگر حسابرسان به منظور حفظ اعتبار حرفه، شهرت حرفه‌ای خود و اجتناب از دعاوی قضایی علیه خود، به دنبال افزایش کیفیت حسابرسی هستند. همچنین محققان شواهدی را فراهم نموده‌اند که حسابرسی موجب کاهش تضاد نمایندگی و کاهش احتمال بروز عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران و مدیران می‌شود

(جنسن و مک‌لینگ، ۱۹۷۶). ارزیابی و همکاران، (۲۰۱۲) بیان دارند تقاضا برای کیفیت حسابرسی از آنجا ناشی می‌شود که بین مدیران شرکت و سرمایه‌گذاران تضاد نمایندگی وجود دارد. هنگامی که هزینه‌های نمایندگی به دلیل عدم تمرکز مالکیت و عدم وجود نظارت مؤثر توسط مالکان افزایش می‌یابد، تقاضا برای حسابرسی‌های با کیفیت بالاتر افزایش می‌یابد. همچنین، تضاد نمایندگی حتی ممکن است به عدم تقارن اطلاعاتی نیز ختم شود. بنابراین، یکی دیگر از دلایل تقاضا برای حسابرسی را می‌توان عدم تقارن اطلاعاتی دانست. با توجه به نتایج این تحقیق در مورد تأثیر دوره تصدی و چرخش حسابرس بر عدم تقارن اطلاعاتی در آزمون همزمان متغیرهای مستقل، در مجموع می‌توان استدلال نمود که دو سنج‌های کیفیت حسابرسی مورد بررسی در این تحقیق بر عدم تقارن اطلاعاتی اثر معناداری داشته‌اند.

با توجه به نتایج تحقیق، به سازمان بورس و اوراق بهادار توصیه می‌شود برای افزایش کیفیت حسابرسی و بهبود اطلاعات در دسترس استفاده‌کنندگان، به هزینه‌های نمایندگی شرکت‌ها توجه ویژه‌ای داشته باشند.

سایر پیشنهادات برای تحقیقات آتی به شرح ذیل است:

- ۱- در تحقیقات آتی رابطه بین سنج‌های کیفیت حسابرسی و سایر سنج‌های عدم تقارن اطلاعاتی مورد بررسی قرار گیرد و با نتایج تحقیق حاضر مقایسه شود.
- ۲- به مانند تحقیق چن و هسو (۲۰۰۹) به بررسی ارتباط بین کیفیت حسابرسی و عدم تقارن اطلاعاتی با استفاده معیارهای کیفی نظیر سرمایه انسانی مؤسسه (تحصیلات، تجربه، گواهی، آموزش، تلاش) پرداخته شود.
- ۳- کیفیت حسابرسی از طریق اقلام تعهدی غیر عادی و اندازه مؤسسه از دو طریق (۱) تعداد صاحبکاران هر مؤسسه و (۲) جمع حق‌الزحمه‌های کسب شده توسط هر مؤسسه نیز در مدل تحقیق مورد ارزیابی قرار گیرد.
- ۴- اندازه حسابرسی در سه سطح (بزرگ، متوسط، کوچک) تجزیه شود و در مدل پژوهش مورد آزمون قرار گیرد.
- ۵- از آنجایی که عدم تقارن اطلاعاتی می‌تواند زمینه‌ساز مدیریت سود و تخلف‌های وی نیز باشد می‌توان در تحقیق‌های آتی به این موضوع پرداخت که آیا ارتباطی بین کیفیت حسابرسی، مدیریت سود بالا و عدم تقارن اطلاعاتی وجود دارد؟
- ۶- در مقایسه سازمان حسابرسی و مؤسسات عضو جامعه حسابداران رسمی، دولتی بودن ساختار سازمان حسابرسی به عنوان متغیر مداخله‌گر در تحقیقات آتی مورد بررسی قرار بگیرد.

منابع

- تقوی، م.، جبارزاده کنگرلوئی، س. و خدایاریگانه، س. (۱۳۸۹). "تبیین رابطه هزینه‌های نمایندگی و ارزش شرکت با مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". *مهندسی مالی و مدیریت پرتفوی*، ۱ (۳)، ۱۰۹-۱۳۴.
- حساس یگانه، ی. و آذین‌فر، ک. (۱۳۸۹). "رابطه بین کیفیت حسابرسی و اندازه مؤسسه حسابرسی". *فصلنامه علمی- پژوهشی بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۱۷ (۶۳)، ۸۵-۹۸.
- صفرزاده، م. (۱۳۹۲). "تأثیر رعایت حقوق سهامداران بر کیفیت سود". *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۳ (۱)، ۱۴۷-۱۷۲.
- کاشانی‌پور، م. و رضایی، ا. (۱۳۹۰). "بررسی تأثیر تغییر میزان سهام شناور آزاد بر بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". *پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۱ (۳)، ۹۵-۱۱۲.
- مشایخ، ش. و شاهرخی، س. (۱۳۸۶). "بررسی دقت پیش‌بینی سود توسط مدیران و عوامل مؤثر بر آن". *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۱۴ (۵۰)، ۶۵-۸۲.
- مکیان، س. و ریسی، م. (۱۳۹۳). "تأثیر حاکمیت شرکتی بر عدم تقارن اطلاعاتی مطالعه موردی: بازار بورس اوراق بهادار تهران". *فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)*، ۱۴ (۴)، ۱-۲۲.
- ملکیان، ا.، احمدپور، ا. و محمدی، م. (۱۳۹۰). "بررسی رابطه بین وجه نقد نگهداری شده و عوامل تعیین‌کننده آن در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". *فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۲ (۱۱)، ۱-۱۸.
- مرادزاده‌فرد، م.، رضاپور، ن. و فرزانی، ح. (۱۳۸۹). "بررسی نقش مدیریت اقلام تعهدی در نقدشوندگی سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". *مجله پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۲ (۳)، ۱۰۱-۱۱۶.
- Almutairi, A.R., Dunn, K.A. and Skantz, T. (2009). "Auditor Tenure, Auditor Specialization & Information Asymmetry". *Manageriel Auditing Journal*, 24 (7): 600-623.
- Almutairi, A.R. (2006). The Economic Consequences of Auditor Industry Specialization. Unpublished doctoral dissertation, Florida Atlantic University, 1-161.
- Brown, S. and Hillegeist, S.A. (2007). "How Disclosure Quality Affects the Level of Information Asymmetry". *Review of Accounting Studies*, 12 (2): 443-477.

- Chen, H.L., Ho, M.H.C. and Hsu, W.T. (2013). "Does Board Social Capital Influence Chief Executive Officers' Investment Decisions in Research and Development?" *R&D Management*, 43 (4): 381-393.
- Chen, H.L. and Hsu, W.T. (2009). "Family Ownership, Board Independence and R&D Investment". *Family Business Review*, 22 (5): 347-362.
- Davidson, R.A. and Neu, D. (1993). "A Note on Association between Audit Firm Size and Audit Quality". *Contemporary Accounting Research*, 9 (2): 479-488.
- Cormier, D., Ledoux, M.J.E., Magnan, M. and Aerts, W. (2010). "Corporate Governance and Information Asymmetry between Managers and Investors". *Corporate Governance*, 10 (5): 574-589.
- Demsetz, H. and Lehn, K. (1985). "The Structure of Corporate Ownership: Causes and Consequences". *Journal of Political Economy*, 93 (6): 1155-1177.
- Dye, R.A. (1993). "Limiting Auditors' Liability". *Journal of Economics and Management Strategy*, 2 (3): 435-443.
- Hakim, F. and Omri, M.A. (2010). "Quality of the External Auditor, Information Asymmetry, and Bid-ask Spread". *International Journal of Accounting & Information Management*, 18 (1): 5-18.
- Hutton, A. and Stocken, P. (2009). Effects of Reputation on the Credibility of Management Forecasts. Working paper, Boston College and Dartmouth College, 1-57.
- Lennox, G.S. (1999). "Audit Quality and Auditor Size: an Evaluation of Reputation and Deep Pocket Hypotheses". *Journal of Business Finance and Accounting*, 26 (7/8): 779-805.
- DeAngelo, L.E. (1981). "Auditor Size and Audit Quality". *Journal of Accounting and Economics*, 3 (3): 183-199.
- Jensen, M.C. and Meckling, W.H. (1976). "Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure". *Journal of Financial Economics*, 3 (4): 360-365.
- Pittman, J.A. and Fortin, S. (2004). "Auditor Choice and the Cost of Debt Capital for Newly Public Firms". *Journal of Accounting and Economics*, 37 (1): 113-136.
- Watts, R.L. and Zimmerman, J.L. (1990). "Positive Accounting Theory: a Ten Year Perspective". *Accounting Review*, 65 (1): 131-156.